

TANULMÁNYOK

ŐSZE ÁRON

A különleges jogrend alaptörvényi reformja*

Tanulmányomban a magyar különleges jogrendi szabályzás reformjával foglalkoztam. A kilencedik Alaptörvény-módosítással ugyanis az Országgyűlés új alapokra helyezte e jogintézmény szabályozási koncepcióját. Ennek keretében vizsgáltam az új minősített időszakok kihirdetési feltételeit, melyek a hadiállapot, a szükségállapot és a veszélyhelyzet. Emellett elemeztem a hatásköri szabályokban bekövetkezett változásokat is, amely egyaránt érinti az Országgyűlést, a Kormányt, illetve a köztársasági elnököt.

Vizsgálódásaim során pedig arra a következtetésre jutottam, hogy szükséges volt hazánk különleges jogrendi reformja, amelyet mind a különleges jogrendi hatáskörök Kormányhoz telepítése, mind a minősített időszakok számának a csökkentése megalapoz. Ezzel párhuzamosan azonban kritikai észrevételeket is megfogalmaztam. Ezek közé tartozik például a különleges jogrend egyes minősített időszakokkal történő azonosítása. Álláspontom szerint ugyanis különleges jogrendről nem csak annak kihirdetését követően beszélhetünk. Másrészről problematikus kérdést vet fel a Kormány különleges jogrendben alkotott rendeletének elhatárolása a normál jogrendben alkotott rendeletétől.

Magyarország Alaptörvényének különleges jogrendi fejezete jelenleg hat minősített időszakot tételez. Ezek a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a terrorveszélyhelyzet, a váratlan támadás és a veszélyhelyzet. A kilencedik Alaptörvény-módosítással azonban koncepcióváltozás következett be a különleges jogrendi szabályozásban, melynek eredményeként 2023. július 1-től már csak három minősített időszak lesz kihirdethető az egyes válsághelyzetek megelőzésére, elhárítására, következményeinek kezelésére. E minősített időszakok a hadiállapot, a szükségállapot, illetve a veszélyhelyzet lesz. Az Alaptörvény különleges jogrendi reformja több szempontból is vizsgálat tárgyává tehető. Írásomban a különleges jogrenddel leginkább érintett állami szervezet – mint az Országgyűlés, a Kormány, illetve a köztársasági elnök – helyezem a középpontba. Ennek keretében vizsgálom a módosítás alapján megállapított minősített időszakok kihirdetési feltételeit, hiszen mind a hatályos, mind a módosított rendelkezések alapján az egyes minősített időszakok kihirdetése főszabály szerint vagy az Országgyűlés vagy a Kormány hatáskörébe tartozik. Végezetül elemzem a hatásköri szabályokban bekövetkezett legfontosabb módosításokat is.

* Készült az Igazságügyi Minisztérium által finanszírozott, a „Jogászképzés színvonalának emelését célzó programok” keretében.

1. Bevezetés

Amennyiben Magyarország mai különleges jogrendi szabályozását vizsgáljuk, érdemes röviden utalni annak rendszerváltást követő fejlődési ívére. A rendszerváltáskor az Alkotmány csak a rendkívüli állapotot, a szükségállapotot és a veszélyhelyzetet foglalta magában. A minősített időszakok listája 1993-ban a váratlan támadással, majd 2004-ben a megelőző védelmi helyzettel bővült. A következő fontosabb állomás az Alaptörvény hatálybalépése, majd annak hatodik módosítása, ugyanis 2013-tól érzékelhetően változni kezdett a biztonsági környezet a világon, így hazánkban is. Az arab tavasz, az ukrán válság, az Iszlám Állam tevékenysége, az európai terrorhullám jelentős változásokat idéztek elő biztonsági helyzetünkben. Erre reagálva az alkotmányozó 2016-ban a terrorveszélyhelyzet Alaptörvénybe emelésével hatra emelte a különleges jogrendi esetkörök számát.¹ Ennek tudatában, illetve a COVID-járvány miatt a veszélyhelyzet kihirdetéséből és alkalmazásából levont következtetések alapján világossá vált a különleges jogrendi szabályrendszer felülvizsgálata, annak érdekében, hogy a jövőben újabb jogi és biztonsági határhelyzetekkel ne kelljen szembenéznünk.² Így az elmúlt pár esztendő eseményeire reagálva megindult a témával kapcsolatos tudományos diskurzus, melynek az lett a eredménye, hogy az Alaptörvény kilencedik módosításával az elmúlt 30 év legjelentősebb változása következett be hazánk különleges jogrendi szabályozásában. Az alkotmányozó célja pedig egyértelműen az volt, hogy az Alaptörvény túlszabályozott különleges jogrendi fejezetét egyszerűsítse mind a minősített időszakok számának csökkentésével, mind a válsághelyzetek elhárítására, kezelésére vonatkozó hatásköri szabályok reformjával. Ez teszi szükségessé, hogy a vizsgálódás középpontjába helyezzük mind a kihirdetési feltételekre, mind a legfőbb állami szervekre vonatkozó koncepcióváltást. A tételes szabályozás vizsgálata előtt azonban röviden bemutatom a különleges jogrend elméleti alapjait. Rögzítendő továbbá, hogy aktualitása ellenére nem törekszem az elmúlt egy év eseményeinek részletes bemutatására, azokra csak utalás szintjén hivatkozom.

2. A különleges jogrend mibenléte

A fogalmi zűrzavar elkerülése érdekében szükséges, hogy felállítsak egy rendszert, melyet a tanulmányban végig követni fogok. Az általam alkalmazott trichotóm fogalomrendszer:

1. Válsághelyzet: az az időszak, mely a konkrét jogi szabályozás körén kívül esik (tehát nem feltétlenül sorolható egy minősített időszak kihirdetési feltételei közé sem), de meglapozhatja a különleges jogrend szabályozásának, alkalmazásának lehetőségét.

---

¹ Kádár (2020) 10–16.

² Farkas (2020) 14–15.

2. Különleges jogrend: az Alaptörvény logikáját követve, válsághelyzet elhárítására, kezelésére létrehozott jogintézmény.³
3. Minősített időszak: különleges jogrendi szabályozás körébe eső válsághelyzet, mely a jogalkotó által meghatározott feltételek esetén kihirdethetővé válik.⁴

Előbb vagy utóbb minden társadalomban bekövetkeznek olyan válsághelyzetek, melyekre mind a jogalkotásnak, mind a jogalkalmazásnak, illetve a társadalom tagjainak a megszokottól, vagyis a normális jogrendtől eltérő módon kell reagálnia. E válsághelyzetek általános jellemzője, hogy az állam életének rendes működését, a lakosság élet- és vagyónbiztonságát valamilyen társadalmi és/vagy természeti veszély fenyegeti,⁵ és amelyek az állami működés rendes, megszokott eszközeivel nem kezelhetők.⁶ Szintén lényeges jellemzője a válsághelyzeteknek, hogy időben behatárolhatók, viszont rendkívül nehéz meghatározni ezeknek az időszakoknak a végét.⁷ Érdekes azonban a válsághelyzetek kezdő időpontjának meghatározása is. Gondoljunk csak a válsághelyzet még be nem következett, de már fenyegető jellegére: például egy pandémiás időszakban hány fertőzött személy alapozhatja meg a különleges jogrendi válságkezelés szükségességét?

A különleges jogrend lényege tehát azon a tényen alapul, hogy a társadalom alapvetően kiszolgáltatott, az állam nem tud maximális védelmet nyújtani a lakoságnak.⁸ Úgyis fogalmazhatunk, hogy a különleges jogrendi szabályok az alkotmányon belül egy elkülönült (jog)rendet alkotnak, melyek az állam létét veszélyeztető válsághelyzetekben felülírják vagy módosítják azon alkotmányos szabályok kereteit, amelyek az állam létének megóvását akadályozzák vagy nehezítik.⁹

Figyelembe véve a történelmi tapasztalatokat, a fenti válsághelyzeteket számos módon csoportosíthatjuk. Egy tipizálást határozott meg Oren Gross, mely a következőképpen néz ki:

1. súlyos politikai krízisek, melyekbe egyaránt beletartoznak;
  - a) a nemzetközi fegyveres konfliktusok,
  - b) a terrortámadások, illetve
  - c) a zendülések, lázadások,
2. gazdasági krízisek;
3. természeti katasztrófák.¹⁰

Oren Gross mellett Pasquale Pasquino és John Ferejohn a válsághelyzetek következő rendszerét állítja fel:

³ Figyelembe véve, hogy nemzetközi szinten nem végzek összehasonlító elemzést, nem indokolt más fogalom meghatározása, melyek esetleg más államok alkotmányaiban fordulhatnak elő.

⁴ Ósze (2020) 242.

⁵ Mógor–Horváth (2009) 37.

⁶ Csink (2017) 8.

⁷ Mészáros (2017) 32.

⁸ Kondás (2015) 303.

⁹ Kelemen (2017) 39.

¹⁰ Gross (2003) 1025.

1. az ember szándékos cselekedeteinek, illetve e cselekedetek következményeként kialakult válsághelyzetek (pl. háborúk, terrortámadások);
2. az emberi magatartásokból származó, de nem előre eltervezett válsághelyzetek (pl. gazdasági krízis);
3. a természet által előidézett válsághelyzetek (pl. földrengések, hurrikánok).¹¹

Amennyiben összevetjük Gross, illetve Ferejohn és Pasquino válsághelyzetekre megalkotott csoportosításait, láthatjuk, hogy amíg az előbbi szerző a válsághelyzetek természete szerint tipizál, addig az utóbbi szerzőpáros a válsághelyzeteket előidéző tényezőket veszi alapul.¹²

3. Alkotmányosság és a különleges jogrend

A különleges jogrendi szabályozással kapcsolatban állandóan visszatérő dilemma a hatalommal való visszaélés lehetősége. Hangsúlyozandó, hogy e dilemma kizárólag egy alkotmányos demokráciában értelmezhető, ahol érvényesülnek az alkotmányosság elvei. Ezek az elvek a következők:

1. az államhatalmi ágak megosztásának az elve;
2. a népszuverenitás elve;
3. a törvények uralma, jogállamiság elve;
4. az emberi jogok állam általi elismerésének és védelmének az elve;
5. a törvény előtti egyenlőség elve.¹³

Részletesen megvizsgálva a különleges jogrendre vonatkozó irodalmat, általában a hatalommegosztás elvének csorbulását (hatalomkoncentráció), illetve az emberi jogok korlátozásának átlagosnál szélesebb körű lehetőségét szokták problematikus pontként kiemelni.¹⁴ A hatalommegosztást az alkotmányos demokrácia egyik fundamentumaként határozhatjuk meg. A közhatalom megosztása nem öncélú elvárás vagy törekvés, hanem garancia: annak az államszervezeti biztosítéka, hogy a szuverenitásból eredő jogok gyakorlója vagy gyakorlói nem él(nek) vissza e kitüntetett szerepből adódó lehetőségeikkel.¹⁵ Tehát a különleges jogrend értelmezhetőségének alapvető feltétele egyrészt a hatalommegosztás. Ez a kritérium pedig a polgári jogállam sajátossága, amely az állam egészét érintő döntéshozatalt összetettebbé, időigényesebbé teszi.¹⁶

Különleges jogrend idején általában a végrehajtó hatalom – vagy erre külön létrehozott speciális szerv – jogosult rendeleti kormányzásra, viszont ez nem jár

¹¹ Elster (2004) 240–241.

¹² Ósze (2018) 34.

¹³ Kukorelli (2014) 23.

¹⁴ Nem állítom, hogy a többi alkotmányossági alapelv megsértésének lehetősége nem áll fenn a különleges jogrend hatályosulását követően, viszont terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőség ezen összefüggések részletes vizsgálatára.

¹⁵ Erdős (2019) 61.

¹⁶ Farkas (2017) 21.

hat a hatalommegosztás elvének a megsértésével. Másrésztől azonban biztosítani kell a jogalkotás, a végrehajtás, illetve más intézkedések dinamikáját is, hiszen a válságkezelésnek ez alapvető feltétele. Itt érdemes megemlíteni az intézkedésre kötelezett megnyugtató funkcióját különleges jogrend idején. Ezt röviden úgy lehet megfogalmazni, hogy: „nyugalom, a helyzet urai vagyunk”. Ilyenkor az intézkedésre jogosultnak látványosan és hatékonyan, de egyúttal gyorsan kell cselekednie. Sőt általában a megnyugtató funkció¹⁷ köti össze a különleges helyzetet a kivételes állapottal. Ugyanis ez azt valószínűsíti, hogy a jog számára szükséges egy olyan megoldás, amely egyfelől az államnak azonnali intézkedési lehetőséget teremt, másrésztől pedig a különleges jogrend elmúltával garantálja az alkotmányosságot, mintegy megnyugtatóan ezzel a társadalmat.¹⁸

Különleges jogrend alkalmazásával kapcsolatban felmerülő másik aggály az alapjogokba történő, átlagosnál nagyobb beavatkozási lehetőség. Az alapjogok tételes meghatározása, illetve azok korlátozásának fundamentális szabályai alkotmányos szinten megtörténik. Az alapjogok többsége korlátozható, mely korlátozás igazolására különböző tesztekkel kell alkalmazni. A különleges jogrendet egy speciális tesztként értelmezhetjük, ahol a mérleg egyik oldalán a válsághelyzet (illetve annak elhárítása), míg a másik oldalán az alapjog (illetve annak korlátozása) áll. A visszaélés lehetősége pedig éppen a válsághelyzetre való hivatkozás, valamint a koncentráltabb intézkedési lehetőségben áll. Ezt az Alaptörvény is lehetővé teszi: Különleges jogrendben az alapvető jogok gyakorlása – a II. és a III. cikkben, valamint a XXVIII. cikk (2)–(6) bekezdésében megállapított alapvető jogok kivételével – felfüggeszthető vagy az I. cikk (3) bekezdése szerinti mértéken túl korlátozható.¹⁹

4. A minősített időszakok kihirdetési feltételeinek és eseteinek változása a kilencedik módosítást követően

4.1. Az egyes minősített időszakok

A módosítás szerint az Alaptörvény már a különleges jogrendi fejezet elején tételes felsorolással határozza meg az egyes minősített időszakokat: különleges jogrend a hadiállapot, a szükségállapot és a veszélyhelyzet.²⁰ Véleményem szerint helytelen a különleges jogrendet kizárólag az egyes minősített időszakokkal azonosítani. A minősített időszakokat ugyanis ki kell hirdetni, ami egy konstitutív aktus. Tehát a fenti rendelkezés értelmében addig nem beszélhetnénk sem hadiál-

¹⁷ Persze a megnyugtató funkció sem képes minden feszültséget kezelni válsághelyzet idején, hiszen a korlátozó intézkedések ellen gyakran elég nagy elégedetlenség bontakozhat ki: például Európa több városában – köztük Magyarországon is – voltak tüntetések a COVID-járvány következtében meghozott szigorú szabályok ellen.

¹⁸ Mészáros (2016) 191–192.

¹⁹ Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdés.

²⁰ T/13647. számú törvényjavaslat Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosításáról (továbbiakban: T/13647. számú törvényjavaslat) 11. cikk.

lapotról, sem szükségállapotról, sem pedig veszélyhelyzetről, amíg az arra jogosult ki nem hirdeti. Viszont a különleges jogrend – ahogy az elméleti részben is bemutatásra került – minden olyan időszakra vonatkozik, amely az állam részéről az átlagosnál gyorsabb és súlyosabb intézkedéseket igényel egy-egy válsághelyzet megelőzésére. A Kormánynak lehetősége lesz a kihirdetés kezdeményezését követően mind a hadiállapot, mind a szükségállapot kihirdetéséig különleges jogrendi rendeletalkotásra (mellyel egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet), valamint egyéb rendkívüli intézkedések meghozatalára.²¹ Ez viszont már feltételezi a különleges jogrendi időszakot, illetve a kihirdetés feltételeinek fennállását annak ellenére, hogy hiányzik a kihirdetés mint konstitutív aktus. Ezért úgy gondolom, hogy a különleges jogrend minősített időszakokkal történő azonosítása helytelen, hiszen nem kizárt, hogy a feltételek fennállása esetén sem kerül kihirdetésre valamelyik minősített időszak, vagy ellenkezőleg: éppen a feltételek hiányában kerül sor a kihirdetésre. Így e rendelkezés megkérdőjelezi a Kormány átmeneti időszakban meghozott rendkívüli rendeleteinek, intézkedéseinek különleges jogrendi jellegét.

4.2. Hadiállapot

A könnyebb átláthatóság érdekében egy táblázatban hasonlítom össze a hatályos és a módosított rendelkezéseket. Itt megjegyezném, hogy a vizsgáldás szempontjából irreleváns, hogy a rendkívüli állapot elnevezés tekintetében a hadiállapot váltja fel. Ebben a pontban tehát a hadiállapot fogalmát használom, tekintettel arra, hogy kizárólag a módosítás által meghatározott kihirdetési feltételeket elemzem.

A rendkívüli állapot jelenleg hatályos kihirdetési feltételei	A hadiállapot kihirdetési feltételei 2023. július 1-től
<p>„Az Országgyűlés hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot, és Honvédelmi Tanácsot hoz létre.”²²</p>	<p>„Az Országgyűlés a) háborús helyzet kinyilvánítása vagy háborús veszély,²³ b) külső fegyveres támadás, hatásában külső fegyveres támadással egyenértékű cselekmény, valamint ezek közvetlen veszélye, vagy c) kollektív védelemre irányuló szövetségi kötelezettség teljesítése esetén hadiállapotot hirdethet ki.”²⁴</p>

²¹ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

²² Atv. 48. cikk (1) bekezdés a) pont.

²³ Kiemelendő, hogy a hatályos szabályok alapján a háborús veszély fogalmát maga az Alaptörvény adja meg. Ezt a módosított rendelkezés már nem teszi meg.

²⁴ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

A rendkívüli állapot elvileg a legsúlyosabb válsághelyzetekre kíván reagálni.²⁵ A módosítás részletes indokolása szerint a hadiállapot a rendkívüli állapot elemeit ötvözi a megelőző védelmi helyzet²⁶ egyes szabályaival és a változó biztonsági környezet által támasztott követelményekkel. Ennek eredményeként a hadiállapot katonai típusú különleges jogrendi esetként kezelhető, ideértve azokat a nem fegyveres támadásokat is, amelyek súlyosságuk és jellegük miatt Magyarország szuverenitása szempontjából egy fegyveres támadással hasonló súlyúnak tekinthetők.²⁷

A hadiállapot kategóriája elválaszthatatlan a háború fogalmától. Nemzetközi jogi értelemben a háború egy speciális jogviszonyt takar, amelyből a hadviselő felekre nézve jogok és kötelezettségek hárulnak. Az 1907-es Hágai egyezmény szerint „A szerződő Hatalmak elismerik, hogy közöttük az ellenségeskedéseknek nem szabad megkezdődniök előzetes és minden kétséget kizáró értesítés nélkül, amely akár megokolt hadüzenetnek, akár ultimátumba foglalt feltételes hadüzenetnek alakjába foglalható.”²⁸ Tehát a hadiállapot a hadüzenet átadásával vagy az ultimátum lejártával áll be.²⁹ Lényeges még, hogy a hadiállapotot egy vagy több, pontosan megjelölt állammal szemben lehet kihirdetni. Így Magyarország más entitásokkal – például nemzetközi szervezet vagy terrorista csoport – nem állhat nemzetközi jogi értelemben vett háborúban.³⁰

Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a módosítás alapján meghatározott első kihirdetési feltétel („háborús helyzet kinyilvánítása vagy háborús veszély”) az államközi konfliktusokra vonatkozik, szemben a második fordulattal („külső fegyveres támadás, hatásában külső fegyveres támadással egyenértékű cselekmény, valamint ezek közvetlen veszélye”), ami államnak nem minősülő entitások fenyegetése, támadása esetén válik kihirdethetővé.

További lényeges különbség, hogy a második fordulatban a *közvetlenség* is megjelenik kihirdetési feltételként, ami az első fordulat esetén hiányzik. Ebben az esetben tehát jogos a felvetés, hogy mi az alapja a különbségtételnek. Közvetlenségről akkor beszélhetünk, ha az idegen hatalom fegyveres támadásának veszélye valószínű és időben közeli. A valószínűségnek nem kell 50 százaléknál nagyobbak lennie, hanem csupán érzékelhetőnek és a normális valószínűségnél jelentősen nagyobbak. Az időbeli közelség követelménye sem szigorúan számszerűsíthető, és a valószínűleg bekövetkező támadás hatékony elhárítására való

²⁵ Farkas–Kádár (2016) 306.

²⁶ A megelőző védelmi helyzet kihirdetési feltételei: „Az Országgyűlés külső fegyveres támadás veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében meghatározott időre kihirdeti a megelőző védelmi helyzetet, ezzel egyidejűleg felhatalmazza a Kormányt sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. A megelőző védelmi helyzet időtartama meghosszabbítható.” Atv. 51. cikk (1) bekezdés.

²⁷ T/13647. számú törvényjavaslat részletes indokolása.

²⁸ III. Hágai Egyezmény az ellenségeskedések megkezdéséről, Első Czikk.

²⁹ Jakab (2009) 611.

³⁰ Jakab (2009) 612.

felkészülési időhöz viszonyítandó.³¹ A hadiállapot kihirdetéséhez az Országgyűlési képviselők kétharmadának a szavazata lesz szükséges,³² így látható, hogy a közvetlenség megítélése akár nehéz helyzetbe is hozhatja az Országgyűlést, már csak azért is, mert a parlamentnek először azt kell mérlegelnie, hogy egy esetleges támadás – vagy annak veszélye – más államhoz vagy egyéb entitáshoz köthető-e. Másrésztől a parlament helyzetét nehezíti az is, hogy a támadás közvetlenségét is meg kell ítélnie. A jogalkotó garanciális szabályként határozza meg a közvetlenséget kihirdetési feltételként. Viszont mindaddig, amíg az Országgyűlés nem tudja, hogy ki a felelős a (lehetséges) támadásért, elméletben arról sem tudna dönteni, hogy melyik fordulat alapján hirdesse ki a hadiállapotot. Ez a probléma összefüggésbe hozható az első két fordulat egymáshoz való viszonyával is, hiszen – tekintettel a modern technológiára – a nem állami entitások is képesek lehetnek egy állammal azonos, sőt fenyegetőbb súlyú támadást indítani Magyarország ellen. Ebben az esetben viszont szintén mérlegelés tárgya lesz a közvetlenség, mert az első fordulat alapján nem lehetne kihirdetni a hadiállapotot. Máshogy megközelítve: figyelembe véve, hogy az első fordulat esetén nem kell közvetlennek lennie a háborús veszélynek, az Országgyűlést nagyobb mérlegelési szabadság illeti meg, mint a második fordulat esetében.

A harmadik fordulat („kollektív védelemre irányuló szövetségi kötelezettség teljesítése”) tekintetében érdekes, hogy hadiállapot lesz kihirdethető kollektív védelemre irányuló szövetségi kötelezettség teljesítése esetén is. Tekintettel arra, hogy a módosítás indokolása is szűkszavúan utal erre a részre, nem egyértelmű számomra, hogy esetleg egy, Magyarország határaitól távoli ponton teljesítendő kollektív szövetségi kötelezettség mennyiben alapozhatja meg a hadiállapot kihirdetését.

4.3. Szükségállapot

A szükségállapot jelenleg hatályos kihirdetési feltételei	A szükségállapot kihirdetési feltételei 2023. július 1-től
„Az Országgyűlés a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyónbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén szükségállapotot hirdet ki.” ³³	„Az Országgyűlés a) az alkotmányos rend megdöntésére, felforgatására vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló cselekmény, vagy b) az élet- és vagyónbiztonságot tömeges mértékben veszélyeztető súlyos, jogellenes cselekmény esetén szükségállapotot hirdethet ki.” ³⁴

³¹ Jakab (2009) 614.

³² T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

³³ Atv. 48. cikk (1) bekezdés b) pont.

³⁴ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

A szükségállapot meghatározása az Alaptörvényben homogén, összefoglaló módon belső eredetű, kiterjedt fegyveres-erőszakos cselekményként értékelhető.³⁵ Összehasonlítva a kihirdetési feltételeket, az alkotmányos rend megdöntése mellett az annak felforgatására irányuló cselekmények esetén is kihirdethetővé válik a szükségállapot. A jogalkotó továbbá elhagyja a *fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett cselekmény* kifejezést, mintegy kitágítva a szükségállapot kihirdetésének lehetőségét a *súlyos, jogellenes cselekmény* meghatározásával.

A módosítás indoka elsődlegesen a létfontosságú infrastruktúrákkal, illetve az információs technológiával összefüggő változások, és ezek felforgató, ártó, támadó célra való alkalmazhatóságának nemzetközi példái és jövőbeli megvalósulásainak lehetősége.³⁶ A szükségállapot kihirdetéséhez szintén az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata lesz szükséges.³⁷

Az Alaptörvény hatodik módosításával az Országgyűlés hatodik minősített időszakként határozta meg terrorveszélyhelyzetet.³⁸ A terrorizmus fogalmának meghatározására számos kísérlet született, de általános érvényű definíciót nem találunk sehol, ami főleg a jelenség természetére vezethető vissza. Az államok közötti kulturális törésvonalak, a terrorista szervezetek változatossága és az ellenük való küzdelem sokrétűsége sem engedi az egységes fogalom kialakítását.³⁹ Egyes vélemények szerint azokat a támadásokat kell a terrorizmus körébe sorolni, amelyek elsősorban az államrend vagy a nemzetközi politikai társadalom hatalmi rendje ellen irányulnak.⁴⁰ Más nézetek szerint a terrorizmus lényege a nyílt ütközet tagadása, az önvédelem lehetőségének kizárása.⁴¹ Tekintettel a terrorizmus meghatározásának nehézségeire, úgy gondolom, hogy indokolatlan volt külön minősített időszakként beemelni a terrorveszélyhelyzetet az Alaptörvénybe, hiszen a szükségállapot alkalmas lenne az ennek nyomán kialakult válsághelyzet kezelésére.

---

³⁵ Jakab–Till (2013) 478.

³⁶ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

³⁷ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

³⁸ A terrorveszélyhelyzet kihirdetési feltételei: „Az Országgyűlés a Kormány kezdeményezésére terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye vagy terrortámadás esetén meghatározott időre kihirdeti a terrorveszélyhelyzetet, ezzel egyidejűleg felhatalmazza a Kormányt sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. A terrorveszélyhelyzet időtartama meghosszabbítható.” Atv. 51/A. cikk (1) bekezdés.

³⁹ Bartha-Rigó (2017) 159–160.

⁴⁰ Haskó (2002) 293.

⁴¹ Townshend (2003) 14.

4.4. Veszélyhelyzet

A szükségállapot jelenleg hatályos kihirdetési feltételei	A szükségállapot kihirdetési feltételei 2023. július 1-től
<p>„A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.”⁴²</p>	<p>„A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény – különösen elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség – esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.”⁴³</p>

Ellentétben a többi minősített időszakkal, a veszélyhelyzet kihirdetését megalapozó válsághelyzet nem tekinthető honvédelmi természetű kihívásnak, amelyre abból is következtethetünk, hogy a veszélyhelyzetre vonatkozó szabályokat nem a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvényben (továbbiakban: Hvt.), hanem a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvényben (továbbiakban: Kat.) találjuk.⁴⁴

A táblázatból látható, hogy a veszélyhelyzet esetén az *elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség* már csak mint lehetséges válsághelyzet marad meg kihirdetési feltételként. Ennek észszerűségét a COVID-járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet példája mutatja, ugyanis a veszélyhelyzet kihirdetését követően számos tanulmány született, amelyek különböző megközelítésben reflektáltak a kialakult helyzetre, egyes esetekben vitatva a veszélyhelyzet kihirdetésének jogszerűségét.⁴⁵

Lényeges változás lesz, hogy az Országgyűlés a módosítás alapján már nem a veszélyhelyzetben alkotott kormányrendelet hatályának, hanem a minősített időszak meghosszabbítására adhat majd felhatalmazást, amelyhez elegendő lesz a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata is.⁴⁶ A veszélyhelyzet főszabály szerint harminc napra lesz kihirdethető, melyet az Országgyűlés felhatalmazása alapján a Kormány meghosszabbíthat,⁴⁷ ellentétben a hatályos szabályokkal, miszerint a veszélyhelyzetben alkotott kormányrendelet hatálya hosszabbítható meg.⁴⁸ Azonban a módosítás szerint a Kormány által különleges jogrend

⁴² Atv. 53. cikk (1) bekezdés.

⁴³ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁴⁴ Farkas–Kádár (2016) 303.

⁴⁵ Stumpf (2020), Sente (2020), Horváth (2020), Drinóczi (2020), László (2021).

⁴⁶ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁴⁷ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁴⁸ Atv. 53. cikk (2) bekezdés.

idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendelet a különleges jogrend megszűnésekor hatályát veszti.⁴⁹

5. A minősített időszakok kezelésére, elhárításra vonatkozó hatásköri szabályokban bekövetkezett változások

A különleges jogrendre vonatkozó kilencedik Alaptörvény-módosítással az egyes válsághelyzetek megelőzésére, kezelésére vonatkozó hatásköri szabályokban is lényeges módosításokra került sor. Ennek lényege pedig az, hogy mind a három minősített időszakban a Kormány lesz a rendkívüli rendeletek megalkotására, illetve egyéb intézkedések meghozatalára hatáskörrel rendelkező állami szerv. Ezzel összefüggésben pedig meg kell vizsgálni a hatályos hatásköri szabályokat is.

Jelenleg az Országgyűlés a rendkívüli állapot kihirdetésével egyidejűleg létrehozza a Honvédelmi Tanácsot,⁵⁰ amely gyakorolja az Országgyűlés által rá átruházott jogokat, a köztársasági elnök és a Kormány jogait.⁵¹ Továbbá rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.⁵² A Honvédelmi Tanács elnöke a köztársasági elnök, tagjai az Országgyűlés elnöke, az országgyűlési képviselőcsoportok vezetői, a miniszterelnök, a miniszterek és – tanácskozási joggal – a Honvéd Vezérkar főnöke.⁵³ A vizsgálat szempontjából rendkívül érdekesek a Honvédelmi Tanács rendeletalkotására vonatkozó szabályok. A Honvédelmi Tanács hatáskörét – az elnök vezetésével – testületként gyakorolja és döntéseit zárt ülésen hozza meg. A Honvédelmi Tanács akkor határozatképes, ha tagjainak több mint a fele jelen van, határozatai érvényességéhez pedig a jelen lévő tagok több mint a felének a szavazata szükséges. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.⁵⁴ Amennyiben részletesen megvizsgáljuk az összetételt, nem nehéz megállapítani, hogy a mindenkori Kormány akarata érvényesül a Honvédelmi Tanácsban. Ez Magyarország pártrendszerére és ebből következően a mindenkori parlamenti erőviszonyokra vezethető vissza. Megvizsgálva a rendszerváltás utáni Országgyűlésekben megalakult frakciókat, látható, hogy négy és hét között mozgott a számuk az egyes ciklusokban.⁵⁵ Amennyiben ezt összevetjük a mindenkori Kormány tag-

---

⁴⁹ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁵⁰ Atv. 48. cikk (1) bekezdés a) pont.

⁵¹ Atv. 49. cikk (2) bekezdés a)–c) pont.

⁵² Atv. 49. cikk (4) bekezdés.

⁵³ Atv. 49. cikk (1) bekezdés.

⁵⁴ Hvt. 33. § (2)–(5) bekezdés.

⁵⁵ Az adatok forrása az Országgyűlés honlapja: <https://www.parlament.hu/bevezetes2#Frakci%C3%B3k%201990%20%C3%A9s%202014%20k%C3%B6z%C3%B6tt>.

jainak számával és az Országgyűlés elnökével,⁵⁶ egyértelmű, hogy a Honvédelmi Tanácsban a végrehajtó hatalom akarata érvényesül. Tovább billenti a mérleg nyelvé a végrehajtó hatalom felé, ha figyelembe vesszük azt a – a parlamentáris kormányformából eredő – sajátosságot, hogy a parlamenti többséget alkotó frakció(k) a Kormánnyal politikai értelemben összefonódnak.⁵⁷ Praktikusan tehát a Honvédelmi Tanácsban a Kormány tagjai, az Országgyűlés elnöke és a kormányoldali frakcióvezetők képeznek egy politikai tömböt, amellyel szemben az ellenzéki frakcióvezetők szükségképpen kisebbségben maradnak, még akkor is, ha a Honvédelmi Tanács elnökeként funkcionáló köztársasági elnök velük is szavazna. Az ellenzék jelenléte a Honvédelmi Tanácsban azonban nemcsak díszítő elem, mivel lehetőséget teremt a közvetlen politikai kontrollra. Megjegyzendő még, hogy az Országgyűlés által a Honvédelmi Tanácsra átruházott jogok gyakorlása némileg homályos megfogalmazás, legyen szó akár az Alaptörvényben, akár a törvényben meghatározott feladat- és hatáskörökről. Nem derül ki ugyanis, hogy az Országgyűlés milyen szempontok alapján, milyen jogokat ruházhat át, és ez milyen alkotmányos problémákhoz vezethet a Honvédelmi Tanács és az Országgyűlés párhuzamos működése tekintetében.

Másik fontos szereplő az államfő. A hatályos szabályok alapján szükségállapot idején a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket rendeleti úton a köztársasági elnök vezeti be. A köztársasági elnök rendeletével – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.⁵⁸ Ebben az esetben alapvetően a köztársasági elnök kompetenciájával kapcsolatban merülnek fel kérdések. Figyelembe véve a tényt, hogy Magyarország parlamentáris kormányformában működő köztársaság, ahol az államfő politikai és alkotmányos súlya gyengébb, így például normál jogrendben nem rendelkezik jogszabályalkotási hatáskörrel. Ennek okán véleményem szerint egyértelműen megkérdőjelezhető az államfő különleges jogrendi rendeletalkotási hatásköre is.

6. Az Országgyűlés helyettesítése

A módosítás – a szükségállapotnál bemutatott szabályokat leszámítva – nem változtat a köztársasági elnökre vonatkozó különleges jogrendi szabályozási koncepción. Ami az Országgyűlés helyettesítését illeti, a köztársasági elnök jogosult a háborús helyzet kinyilvánítására, a hadiállapot kihirdetésére, a szükségállapot kihirdetésére és meghosszabbítására, valamint arra, hogy felhatalmazza a Kormányt a

⁵⁶ Az országgyűlés elnöke a parlamenti szokásjog alapján a legnagyobb frakció soraiból kerül ki.

⁵⁷ Smuk–Erdős (2018) 25.

⁵⁸ Atv. 50. cikk (3) bekezdés.

veszélyhelyzet meghosszabbítására, ha az Országgyűlés e döntések meghozatalában akadályoztatva van. Ennek tényét az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a miniszterelnök egybehangzóan állapítja meg, ha az Országgyűlés nem ülésezik, és összehívása az idő rövidsége, továbbá a különleges jogrend kihirdetésére okot adó körülmény miatt elháríthatatlan akadályba ütközik.⁵⁹

Érdekesebb azonban az államfői döntés jogszerűségének a kérdése: az Országgyűlés e döntés indokoltságát az akadályoztatásának megszűnése utáni első ülésén felülvizsgálja, és az akadályoztatásának hiányában alkalmazandó szabályok szerint dönt a különleges jogrendben alkalmazott intézkedések jogszerűségéről.⁶⁰ Ebben az esetben ugyanis az államfő felelőssége merülhet fel. Már volt szó Magyarország parlamentáris kormányformájáról, melynek egyik meghatározó jellemzője az államfő politikai felelősségének hiánya. Ezért vannak a köztársasági elnöknek ellenjegyzéssel és ellenjegyzés nélkül gyakorolható hatáskörei.⁶¹ Az ellenjegyzés azt fejezi ki, hogy a köztársasági elnök egyes döntéseiért politikai felelősséggel nem tartozik.⁶² Az államfő különleges jogrendet érintő döntéseihez viszont nincs szükség miniszteri ellenjegyzésre,⁶³ tehát ezekért a döntésekért elvileg felelősséggel tartozik. A köztársasági elnök felelősségre vonását az Alaptörvény csak nagyon szűk körben teszi lehetővé, mégpedig akkor, ha az Alaptörvényt vagy tisztsége gyakorlásával összefüggésben valamely törvényt szándékosan megsért, illetve ha szándékos bűncselekményt követ el. Ebben az esetben az országgyűlési képviselők egyötöde indítványozhatja vele szemben tisztségtől való megfosztást.⁶⁴

Tehát mi történik akkor, ha a köztársasági elnök az Országgyűlés akadályoztatása esetén meghozott valamelyik döntése nem jogszerű? Egy lehetséges megoldás, hogy az államfőt felelősségre vonják. Az ennek érdekében lefolytatott vizsgálat pedig jogszerűségi szempontból történik, viszont az Országgyűlést valójában politikai jellegű megfontolások is motiválják, mert az erről való döntéshez az országgyűlési képviselők széles körű egyetértését kívánja meg az Alaptörvény, hiszen a megfosztási eljárás megindításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.⁶⁵ Így ha a parlament arra a meggyőződésre jut, hogy a köztársasági elnök jogszerűtlenül járt el, lehetősége van a köztársasági elnök felelősségre vonását kezdeményezni.⁶⁶ Azonban ne felejtjük el, hogy az államfő csak szándékos jogsértés esetén vonható felelősségre, így alaposan ki kellene vizsgálni, hogy a fenti döntéseket az államfő szándékosan hozta-e meg, vagy

⁵⁹ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁶⁰ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁶¹ Atv. 9. cikk (3)–(5) bekezdések.

⁶² Nábelek–Török (2015) 187–188.

⁶³ Atv. 9. cikk (3) bekezdés f) pont.

⁶⁴ Atv. 13. cikk (2) bekezdés.

⁶⁵ Atv. 13. cikk (3) bekezdés.

⁶⁶ Petrétei (2015) 42–43.

egyszerűen helytelenül mérte fel a körülményeket. Ennek eldöntése azonban már az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik.⁶⁷

7. A Kormány különleges jogrendben alkotott rendelete

Különleges jogrend idején a Kormány rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A Kormány a különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendeletről folyamatosan tájékoztatja a köztársasági elnököt, az Országgyűlés elnökét és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságát.⁶⁸

Ezzel összefüggésben a következő észrevételt teszem: mit jelent a különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendelet? Itt ugyanis el kell határolni egymástól a rendes jogrendben és a különleges jogrendben alkotott rendeleteket. Ezt a kérdést egyrésztől vizsgálhatjuk az időbeliség szempontjából. Így azt mondhatjuk, hogy minden különleges jogrendben alkotott kormányrendelet rendkívüli rendeletnek minősül. Ez azonban téves következtetés, hiszen a Kormány különleges jogrendben nem kizárólag a válsághelyzet kezelésével összefüggő rendeletet alkot(hat). Tehát ha fennáll az első feltétel, miszerint a rendeletet a Kormány különleges jogrend idején alkotja meg, akkor a másik feltételt kell vizsgálni. Úgy gondolom, hogy e megközelítésben a rendelet által szabályozott tárgykört kell elemezni. Nyilván a rendelet különleges jogrendi jellegét a kivételes felhatalmazás – miszerint a Kormány egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet – teremti meg. Álláspontom szerint azonban ez nem válaszol arra a kérdésre, hogy mit jelent a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint megalkotott rendelet. A Kormány döntéseinek meghozatalára vonatkozó szabályokat a *Kormány ügyrendjéről* szóló 1144/2010. (VII. 7.) Korm. határozat tartalmazza, miszerint a Kormány döntései a következőképpen születnek: a kormányülésen jelen lévő tagok az előterjesztésről, illetve az egyéb döntést igénylő kérdéssről tanácskoznak. Ezt követően a miniszterelnök összefoglalja a tanácskozás során elhangzottakat, és kimondja a Kormány döntését.⁶⁹ Sőt a miniszterelnök kormányülés nélkül is írhat alá rendeletet.⁷⁰ Tény azonban, hogy ilyen kérdéseket nem is lehet kormányhatározatban rendezni,

⁶⁷ Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 35. §.

⁶⁸ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

⁶⁹ 1144/2010. (VII. 7.) Korm. határozat 66. pont.

⁷⁰ „A miniszterelnök a Kormány ülései között – kivételesen indokolt esetben – feladatok kijelölése, nemzetközi tárgyalások lebonyolítása és megállapodások aláírása, jóváhagyása, látogatások szervezése, egyes kinevezések és felmentések ügyében, kitüntetések adományozása céljából kormányhatározatot, továbbá más esetben a Kormány felhatalmazása alapján kormányrendeletet és kormányhatározatot adhat ki” 1144/2010. (VII. 7.) Korm. határozat 77. pont.

hiszen a különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. E kérdés rendezése tehát alkotmányossági szempontból indokolt, hiszen egyrészt az Országgyűlésnek el kell tudnia dönteni azt, hogy mely kormányrendeletek minősülnek a különleges jogrend szabályai által elfogadott rendeletnek és melyek rendes jogrendi rendeletnek, ugyanis az Országgyűlés a Kormány által különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendeletét hatályon kívül helyezheti. Másrészt a Kormány által különleges jogrend idején a különleges jogrendre vonatkozó szabályok szerint alkotott rendelet a különleges jogrend megszűnésekor hatályát veszti.⁷¹

8. Következtetések

Látható, hogy a különleges jogrend szabályozási koncepciójában éles irányváltás következett be az Alaptörvény kilencedik módosításával. A hatásköri szabályokban bekövetkezett változások alapján a Kormány lesz a válsághelyzetek elhárításának legfőbb szerve. Az Országgyűlés szerepét illetően elmondható, hogy továbbra is garanciális szervként fog részt venni a különleges jogrendben. Ez az örökös szerep megjelenik mind az egyes minősített időszakok kihirdetésében, mind a Kormány által alkotott különleges jogrendi rendeletek felülvizsgálatában. Szintén nem elhanyagolható kérdés az köztársasági elnökkel kapcsolatos szabályok megváltozása, ami egyértelműen az államfői feladat- és hatáskörök redukációját jelenti kivételes helyzetekben.

Összességében elmondható, hogy a 2023. július 1-vel hatályba lépő különleges jogrendi szabályok előrelépést mutatnak az egyes válsághelyzetek elhárításához szükséges szabályozási koncepcióban. A különleges jogrend azonban, mint Damoklész kardja lebeg fejünk felett, hiszen annak ellenére, hogy szükséges a válsághelyzetekre vonatkozó speciális szabályozás, mindig fennáll a hatalommal való visszaélés lehetősége.

Irodalomjegyzék

Bartha-Rigó (2017) BARTHA-RIGÓ Márta: *A terrorizmus definíciójának hiánya és a felmerülő emberi jogi kérdések.* in: *Hadtudományi Szemle* 2017/4. 159–160.

Csink (2017) CSINK LÓRÁNT: *Mikor legyen a jogrend különleges?* in: *Iustum Aequum Salutare* 2017/4. 8.

Drinóczi (2020) DRINÓCZI Tímea: *Hungarian Abuse of Constitutional Emergency Regimes – Also in the Light of the COVID-19 Crisis.* in: *MTA Law Working Papers* 2020/13.

⁷¹ T/13647. számú törvényjavaslat 11. cikk.

Elster (2004) ELSTER, John: *Comment on the Paper by Ferejohn and Pasquino*. in: Oxford University Press and New York University School of Law, 2004. 240–241.

Erdős (2019) ERDŐS Csaba: *A hatalommegosztás*. in: Gárdos-Orosz Fruzsia – Halász Iván (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba. Alapfogalmak*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019. 61.

Farkas–Kádár (2016) FARKAS Ádám – KÁDÁR Pál: *A különleges jogrendi szabályozás fejlődése és katonai védelmi vonatkozása*. in: FARKAS Ádám – KÁDÁR Pál (szerk.): *Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. 303–306.

Farkas (2017) FARKAS Ádám: *A jogállamon túl, a jogállam megmentéséért. Gondolatok a különleges jogrend természetéről, jelentőségéről és helyéről a modern jogállamban*. in: *Iustum Aequum Salutare* 2017/4. 21.

Farkas (2020) FARKAS Ádám: *Gondolatok a koronavírus-járvány és a védelmi, biztonsági szabályozás kölcsönhatásairól*. in: *Belügyi Szemle* 2020/5. 14–15.

Gross (2003) GROSS, Oren: *Chaos and Rules: Should Responses to Violent Crises Always be Constitutional?* in: *The Yale Law Journal* Vol. 112. 2003. 1025.

Haskó (2002) HASKÓ Katalin: *A terrorizmus történeti fejlődése*. in: FELKAI GÁBOR – MOLNÁR Attila Károly – PÁL Eszter (szerk.): *Forrásoidékek Társadalmi tanulmányok Némedi Dénes 60. születésnapjára*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2002. 293.

Horváth (2020) HORVÁTH Attila: *A veszélyhelyzet közjogi és jogalkotási dilemmái – mérlegen az Alaptörvény 53. cikke*. in: *Közjogi Szemle* 2020/4.

Jakab (2009) JAKAB András: *Az Alkotmány kommentárja I.* 2009. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 611–614.

Jakab–Till (2013) JAKAB András – TILL Szabolcs: *A különleges jogrend*. in: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba; Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 478.

Kádár (2020) KÁDÁR Pál: *A különleges jogrendi szabályozás megújítása és a Magyar Katonai Jogi és Hadi Jogi Társaság*. in: *Katonai Jogi és Hadi Jogi Szemle* 2020/4. 10–16.

Kelemen (2017) KELEMEN Roland: *Az Alaptörvény különleges jogrendi rendszerének egyes dogmatikai problémái – kitekintéssel a visegrádi államok alkotmányának kivételes hatalmi szabályaira*. in: *Katonai Jogi és Hadi Jogi Szemle* 2017/1–2. 39.

Kukorelli (2014) KUKORELLI István: *Az Alkotmányjog, az alkotmány és az alkotmányosság fogalma*. in: SMUK Péter (szerk.): *Alkotmányjog I. Alkotmányos fogalmak és eljárások*. Universitas, Győr, 2014. 23.

Kondás (2015) KONDÁS Kornél: *A különleges jogrend elrendelését követő feladatok a Rendőrség helyi szerveinek*. in: *Hadtudományi szemle* 2015/1. 303.

László (2021) LÁSZLÓ Viktória: *A hatályos magyar szabályozás és a koronavírus-járvány első hulláma idején kihirdetett veszélyhelyzet során bevezetett kormányzati intézkedések vizsgálata*. in: *Katonai Jogi és Hadi Jogi Szemle* 2021/1.

Mészáros (2016) MÉSZÁROS Gábor: *Különleges helyzetek és a joguralom határai: A kivételes állapot az alkotmányos demokráciákban*. in: *Jog – Állam – Politika* 2016/4. 191–192.

Mészáros (2017) MÉSZÁROS Gábor: *Uralhatja-e a jog a kivételes állapotot? A kivételes állapot elmélete két rivális álláspont alapján.* in: *Iustum Aequum Salutare* 2017/4. 32.

Mógor–Horváth (2009) MÓGOR Judit – HORVÁTH László: *Alkotmányos korlátok (garanciák) a minősített időszakokról szóló szabályozásban.* in: *Bolyai Szemle* 2009/3. 37.

Nábelek–Török (2015) NÁBELEK Fruzsina – TÖRÖK GÁBOR: *Az államfő.* in: KÖRÖSÉNYI András (szerk.): *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után.* Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, 2015. 187–188.

Ősze (2018) ŐSZE Áron: *Analízis a magyar különleges jogrendi szabályozás hatékonyságáról.* in: *Diskurzus* 2018/2. 34.

Ősze (2020) ŐSZE Áron: *A hatályos magyar különleges jogrend hatékonyságának kérdései.* in: SZÉPVÖLGYI Enikő – TAKÓ Dalma (szerk.): *Optimi Nostri 2019.* Batthyány Lajos Szakkollégium, Győr, 2020. 242.

Petrétei (2015) PETRÉTEI József: *A köztársasági elnök rendkívüli állapottal összefüggő feladat- és hatáskörei.* in: *Állam- és Jogtudomány* 2015/4. 42–43.

Smuk–Erdős (2018) SMUK Péter – ERDŐS Csaba: *A parlamentarizmus elméleti alapjai.* in: DUKÁN Ildikó – VARGA Aida (szerk.): *Parlament jog. Az Országgyűlés működése, feladat- és hatáskörei, kapcsolódó intézmények.* Budapest, Országgyűlés Hivatala, 2018. 19–32.

Stumpf (2020) STUMPF István: *Alkotmányos hatalomgyakorlás és alkotmányos identitás.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2020.

Szente (2020) SZENTE Zoltán: *A 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet alkotmányossági problémái.* in: *MTA Law Working Papers* 2020/9.

Townshend (2003) TOWNSHEND, Charles: *A Terrorizmus.* Magyar Világ Kiadó, Budapest, 2003. 14.

Kulcsszavak: Alaptörvény, különleges jogrend, minősített időszak, módosítás, hatáskör

ŐSZE ÁRON

PhD-hallgató

Széchenyi István Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola,

Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszék

aronosze@gmail.com